

Steen Bo Frandsen **Hvad er der blevet af Slesvig?**

Der var engang et hertugdømme. Nåja, vi ved alle meget vel, at eventyr ikke findes. Et hertugdømme? Nej, i virkeligheden var der tale om et rod af forskellige territorier. Slesvig lignede et kludetæppe og så ud som en miniatureudgave af det store Tyske Rige. Historien fortæller os meget tydeligt, hvor uregerligt og kaotisk dette land var, men med det langt mindre Slesvig var det ikke meget anderledes. Tænk engang: Der var på samme tid flere hertuger. Og de var endda i familie med hinanden. Men en af dem var mere hertug end de andre – og han var oven i købet samtidig konge af Danmark og dertil endda sin egen lensherre. Hvem der så kan forstå det. Men endnu værre var det, for slesvigerne havde sammen med holstenerne *valgt* ham til deres hertug. Eller rettere sagt var det kun nogle få slesvigere og holstenerne, der havde truffet dette valg. Om demokrati kunne der ikke være tale. En lille selvbestaltet klike af riddere påstod gennem århundreder, at det var dem, der talte for hertugdømmet. Det var slemme tider, og der var heller ingen nationalstater. Hvor man end vendte sig, herskede der nød og elendighed. Dertil kommer også den indre uorden. Tænk engang: i dette land blev der talt et utal af sprog og dialekter. Det var det rene Babylon. En talte plat, en anden frisisk, en tredje sønderjysk, men nogle talte også højtysk og der skal endda have været nogle få, der kunne rigsdansk. Mange blandede bare de forskellige sprog til et ejendommeligt kaudervælsk. Man kan prøve at forestille sig, hvordan et land som Slesvig gennem århundreder måtte lide under, at menneskene slet ikke kunne gøre sig forståelige over for hinanden med alle disse forskellige sprog. Det var en gru. Det fortælles, hvordan friserne på Føhr – den ene halvdel var nørrejyder og den anden slesviger – engang blev glemt, da der var folketælling. I Nørrejylland var det nemlig kirken og i Slesvig staten, der stod for optællingen. Men Føhr hørte under Slesvig Stift. Og de havde naturligvis ikke aftalt noget med hinanden. Hvordan skulle de også have kunnet det? Ingen af dem kunne engelsk. Og som om slesvigerne ikke havde lavet kaos nok alene, kom der også fremmede til landet eller rejste gennem det. Huguenotter, mennonitter, jøder og herrnhuter slog sig ned.

Nørrejske oksedrivere, probenreutere fra Hamborg, og fra det jyske fattighus kom der årligt mængder af tjenestepiger og tjenestekarle. De var uerstattelige i Slesvig, hvor man også havde lidt ondt af dem, fordi de kom deroppefra, hvor man gik med træsko.

Det blev først langsomt bedre, da selv slesvigerne efterhånden begreb, at sprog ikke primært er til for at forstå hinanden, men tværtimod for at undgå det og slippe for at tale med de andre. Kun i homogene og lukkede nationale *communities* kan et menneske realisere sig og udvikle sig til et helstøbt individ. Desværre opstod denne vigtige erkendelse ikke hos slesvigerne selv, men nåede til regionen fra universiteterne og avisredaktionerne i Kiel, København og endnu fjernere steder. Men tanken var så indlysende, at den snart vandt udbredelse i det splittede hertugdømme, der slet ikke mere selv kunne finde hoved og hale på sin egen identitet. Nogle kvikke slesvigere lærte da også snart at tale de kloge fremmede efter munden, og de gjorde det så godt, at de kloge fremmede derefter brugte dem som autentiske eksempler på, at det var den slesvigske folkesjæl, der talte.

Om identitet skulle det nu handle, og den sad jo nu engang i sproget. Nogle forstod det instinktivt, andre måtte først lære det. Tag nu engang købmand Hiort-Lorenzen fra Hadersleben, en ivrig slesvig-holstener, der som så mange andre i sin stand talte tysk. Han talte meget, og derfor blev han valgt til stænderforsamlingen i Slesvig. Der talte han også ganske meget og sagde de uforskammede danskere sin mening. Hans store øjeblik kom, da han i forsamlingen kunne fremvise et kort fra hovedstaden, hvor Slesvig var betegnet som Sønderjylland. Det var et utvetydigt bevis på, at danskerne arbejdede på overtage hele hertugdømmet og kalde det ved deres navn.

Nu ville kongen ikke høre på alt for mange råd fra sine stænder, og derfor gik der altid to lange år, inden stænderforsamlingerne igen trådte sammen. På to år kunne der også dengang ske en masse, og to år efter at den iltre og rebelske slesvigholstener havde fremvist det ominøse kort, var den gode mand blevet en helt anden. Den tyske købmand fra Hadersleben nægtede nu pludselig at tale tysk, som han ellers altid havde gjort i stænderforsamlingen. Nej, nu ville han partout tale dansk. Det kunne og ville de tyske kolleger i forsamlingen naturligvis ikke forstå. Danskerne forstod ham i øvrigt heller ikke. For det dansk, købmanden

talte, var slet ikke dansk men sønderjysk, og det forstod en rigtig dansker endnu mindre end højtysk.

Dette nye optrin gjorde købmanden fra Haderslev virkelig prominent. Mens de, der før havde hyldet ham, nu så ham som en berygtet renegat, blev han hos dem, der havde foragtet ham, en uforfærdet forkæmper for Sandheden. En helt blev den gamle slesvig-holstener i kongeriget. I København, hvor de rigtige nationale danskere boede, havde de netop fået øjnene op for, at Sønderjylland var mere Danmark end nogen anden del af landet (måske fordi næsten ingen af dem havde været der). Den danske købmand fra Haderslev blev inviteret til hovedstaden og fejret af de nationale politikere ved en stor fest på skydebanen. Hiort-Lorenzen holdt takketales, og københavnernes forstod ham ikke.

Det var heller ikke let at være Slesviger. Den sidste helstatslige borgmester i Flensborg forstod heller ikke de nye tider. Han hed Jensen og levede endnu i den eventyrlige vildfarelse, at det måtte være muligt at være en loyal dansk undersåt og alligevel have tysk som modersmål. Oppe i kongeriget måtte hundredvis af den danske konges tyske undersåtter også lære, at det ikke kunne lade sig gøre. Måske kunne de dumme bønder en tid endnu benytte deres gamle dialekter, indtil de havde lært at tale rent, men de dannede vidste bedre. Den gode danske digter Hr. Hostrup ønskede sig, at tysk måtte blive danskeren så fremmed og uforståeligt som russisk. Slesvigeren Theodor Storm fortrængte erindringerne fra sin barndoms danske skole i Husum, studietiden hos den danske professor Paulsen i Kiel og de mange bind med H.C. Andersens eventyr på originalsproget i reolen og erklærede, at han ikke forstod et ord dansk. Den slags uvidenhed var nu cool. Hvis man var indskrænket, var det lettere at være en god patriot.

I det fjerne Kiel og i endnu fjernere byer som Jena og Heidelberg vidste den nye tids mænd meget vel, at Slesvig og Holsten *altid* havde været bundet til hinanden. Og *altid* havde været tyske naturligvis. I det fjerne København vidste den nye tids mænd på samme tid, at Slesvig *altid* havde været dansk. Enkelte forvirrede mennesker – både i Holsten og i kongeriget – fandt, at det ikke længere var så vigtigt, at Ejderen havde været grænse for tusind år siden. De syntes, at det var blevet andre tider med aviser og makadamiserede veje, hvorfor nutidens mennesker ikke længere kunne være bundet af det, som nogle fjerne for-

fædre havde skrevet på et stykke pergament i Ribe. De foreslog faktisk i ramme alvor, at man skulle finde ud af, hvad de levende mennesker gerne ville. Men det var naturligvis noget sludder.

Når sproget bestemte identiteten, kunne der logisk nok kun være to slags mennesker i Slesvig. De tysktalende og de dansktalende. Men Slesvig ville ikke have været Slesvig, hvis det ikke alligevel var lykkedes at skabe forvirring. Selv om der nu kun var to slags, viste det sig nemlig komplet umuligt at trække en klar linje imellem dem. Den ene og den anden slags boede hulter til bulter ind imellem hinanden. Der var endda stadig nogen, der ikke kunne finde ud af, om de var det ene eller det andet. Og der var slesvig-holstenere, der var tyskere, og sønderjyder, der var danskere. Det var og blev et forfærdeligt rod.

Så gav den ene slags slesvigere sig med hjælp udefra til at slå den anden slags slesvigere ihjel. Det gjorde de i tre år, uden at nogen af dem fik overhånd. Da krigen var slut, troede danskerne i det mindste, at de havde vundet. Derfor bestemte de, at alle slesvigerne nu skulle lære at tale og skrive ordentligt dansk, om de ville eller ej. Det fik sært nok mange slesvigere til at mene, at de slet ikke ville være danskere. De brød sig heller ikke om, at præsten pludselig begyndte at tale dansk, når han nu altid havde talt tysk. De ville hellere blive ved med at snakke plat og mente, at danskerne havde deres kongerige. Der skulle de blive og lade slesvigerne i fred i deres hertugdømme. De lod sig heller ikke overtale af den store løve, som danskerne stillede op på kirkegården i Flensborg for at skræmme alle fjender væk.

Freden var kommet tilbage, men de gamle dage fra før verden gik af lave, kom ikke igen. Nu skændtes alle med hinanden og alle mente, at de havde ret. De tyske slesvigere ville slet ikke mere vide af danskerne. De søgte hjælp hos deres venner i Holsten, og sammen sladrede de til deres tyske venner syd for Elben. Man kom ingen vegne. Slesvig var gået i baglås. Til sidst besluttede danskerne, at det kunne være nok. Nu ville de endelig have deres Ejdergrænse. Derfor indlemmede de hele hertugdømmet Slesvig i Danmark og gav det den samme forfatning som kongeriget. Det havde de godt nok lovet stormagterne ikke at gøre, og derfor kom der en ny krig. Den varede ikke så længe som den første, men denne gang vandt tyskerne. Ikke slesvigerne, de tyske altså, men preusserne. De fik endda hjælp af østrigerne, men også lidt af dansker-

ne, der dummede sig både på slagmarken og ved forhandlingsbordet. Da krigen var ovre, havde preusserne erobret Slesvig, og danskerne slap endelig for at gøre sig saa mange flere tanker om den ældgamle sydgrænse ved Ejderen. Hele Slesvig blev altså alligevel ikke dansk men tysk, og Kongeåen blev den nye grænse mellem landene. De danske slesvigere drømte nu pludselig om at blive rigtige jyder. Nationalstater havde man endelig fået, selv om den danske var for lille og den tyske strakte sig længere mod nord end det lod sig rimeligt forsvare. Men Schleswig-Holstein var nu engang *ewig ungedeelt*.

Preusserne boltrede sig i deres nye provins og indlemmede den, selv om Bismarck faktisk slet ikke ville have de mange danskere ind i sit nye rige. Han vidste allerede fra Polen, hvor træls genstridige nationale fanatikere var at omgåes. Danskerne havde netop vist, hvordan man *ikke* skulle gribe det an med at omvende genstridige slesvigere af den anden slags, men det hindrede ikke de bedrevidende preussere i at prøve det samme. Resultatet blev ikke bedre. Til trods for, at preusserne anstrengte sig i årtier og med stor opfindsomhed fandt på chikaner og repressive midler for at overtale de sidste genstridige slesvigerne til at blive tyskere. Det ville de bare ikke. Mange blev nærmere endnu mere danske end tidligere.

Historikerne elskede at fortælle historien ned i mindste detalje om denne endeløse kamp, der havde varet siden tidernes morgen. Her var der helte som den drabelige dragon Kjeldsen eller den dødsforagtende pioner Klinke, og der var skurke som den uheldige hertug i bunden af natpotten. Men altid gjaldt det, at for den ene slags var den anden slags skurke og voldsmænd og omvendt. For den ene slags ville de fremmede altid komme og tage landet, og for den anden slags havde de fremmede allerede gjort det.

Da der nu endelig var kommet nationalstater, kunne alle lære *Historien* i skolen fra de var ganske små. De fik altid kun fortalt den ene version, og derfor troede de også oprigtigt, at der kun kunne være en måde at se på. De andre havde altid uret. Så let var det. Børnene lærte også, at man ikke kunne blive et rigtigt og godt menneske uden at have en national identitet. Med sådan en blev man både lykkeligere og bedre end alle andre. Hvis det altså var den rigtige nationale identitet. Det gjorde alting lettere, for så behøvede man slet ikke at tænke over, hvad

de andre sagde. For de tog naturligvis fejl. Sådan gik det efterhånden til, at slesvigerne i Slesvig blev danskere og tyskere. De havde lært at hade hinanden, og de ville aldrig mere leve sammen med hinanden. De håbede bare på endelig at få en rigtig grænse, så det blev muligt at vende ryggen til hinanden og slippe for at tale sammen. De kloge mennesker fra København og Kiel og andre steder havde overbevist slesvigerne om, at de altid havde været forbitrede fjender. Det var fuldkommen idiotisk at tro, at man kunne leve sammen i det samme land.

Danskerne og preusserne var altså i princippet enige om nødvendigheden af at indrette sig hver for sig efter nationale principper. Man skulle bare finde ud af, hvor den ene nation holdt op og den anden begyndte. Men heller ikke det kunne de blive enige om. Det var nu også fordi, at de begge ville have en rigtig grænse, en historisk grænse, der altid havde været der. Danskerne ville for alt i verden have en grænse ved Ejderen og intet andet sted. Preusserne var lidt mere ligeglade – det var jo ikke deres historie – men de mente alligevel som slesvigholsterne, at grænsen skulle være ved Kongeåen.

Men tiden gik, og selv om slesvigerne selv blev ved med at dyrke deres nationale modsætninger, lød der nye toner uden fra den store verden. I hovedstæderne, hvor de kloge i sin tid havde fundet på at hade hinanden, begyndte nogle at tænke i nye baner. Efterhånden så det jo også ud til, at grænsen mellem det mikroskopiske Danmark og det enorme Tyskland ville blive liggende, hvor den gjorde. Prinserne, politikerne, ministrene og diplomaterne var blevet så trætte af at skulle høre om dette forvirrede og rodede landskab, der ikke vidste, hvorhen det ville, og om det nu var det ene eller andet. Hverken danskerne og preusserne ville i deres nationalstater have noget både-og, men kun et enten-eller. Man kunne ikke være lidt det ene og meget det andet eller omvendt.

Så mens verden udenfor begyndte at glemme slesvigerne og deres gamle strid, var slesvigerne så heldige, at der igen kom en stor krig. Den var større og værre, end nogen krig før havde været. Den kom aldrig til Slesvig, men slesvigerne var selv med i den. Da den var forbi, havde tyskerne tabt. Og selv om de ikke havde tabt til danskerne, der slet ikke havde deltaget i krigen og kun solgt en masse varer til tyskerne, kom der nu nogle mænd fra Frankrig og mente, at grænsen skulle ligge et andet sted end der, hvor den plejede. Heller ikke denne gang var det noget,

slesvigerne selv havde fundet på, men selv om det var meningen, at de skulle spørges ved en folkeafstemning, havde de for længst vænnet sig til, at andre bestemte og kom rejsende med gode ideer.

Hvor skulle grænsen gå? Ville slesvigerne være danskere eller tyskere? I hvert fald ville man ikke risikere, at noget kunne gå galt og slesvigerne igen gjorde noget andet, end de skulle. Derfor var man så fornuftig kun at spørge, om de var danske eller tyske. Stemmesedlen havde kun de to rubrikker. Ingen kunne være lidt af det ene og lidt af det andet, og Slesvig kunne heller ikke mere være Slesvig. Mellempormernes og forvirringens tid var forbi en gang for alle. Der var kun sort og hvidt, og slesviger kunne man ikke mere være. Denne gang gjorde slesvigerne, som de skulle, og delte sig i to slags. Ingen kunne bagefter vide, hvor mange der måske havde været noget tredje. Da de havde stemt, var der i hvert fald kommet en rigtig grænse, og det forvirrede land var delt i to.

Se med en rigtig grænse, der var trukket (omtrent) efter princippet om national selvbestemmelsesret mellem to nationalstater, var der jo egentlig ikke mere at skændes om. Men sådan gik det nu ikke. Der var stadig danskere, der ville have grænsen til at gå ved Ejderen, mens andre danskere i det mindste ville sikre, at den gamle danske by Flensborg kom til at ligge nord for grænsen. Da det mislykkedes, udløste det en ny dramatisk politisk krise i København, men heller ikke bagefter var alle bare glade. De tyske slesvigere var det bestemt heller ikke, for de vidste jo, at Slesvig var udeleligt, og nu var det blevet delt alligevel. Hvad værre var, havde danskerne fået tegnet grænsen på en måde, så der ikke blev taget hensyn til tyske flertal i nogle tilgrænsende sogne nord for grænsen. Men danskerne stod fast og nægtede at revidere linjen, og derfor nægtede den nye tyske demokratiske regering officielt at anerkende grænsen. De to nye mindretal kunne naturligvis heller ikke være glade for den nye grænse, selv om det var den, der gjorde, at de pludselig fandtes. Så der blev ved med at være mange gode grunde til fortsat at være mistroiske og dårlige naboer.

Snart kom nationalsocialisterne til magten i Berlin, og nogle af deres ivrige partisoldater i Slesvig ville helst straks være marcheret over grænsen for at hente den tabte del af det udelelige land hjem igen. Men selv om stemningen var ophidset på begge sider, viste det sig, at de nye

magthavere i det tyske rige slet ikke interesserede sig for det evindelige gamle spørgsmål mere. De udskød en løsning til en anden god gang, og selv da de besatte Danmark nogle år senere, gjorde de ingen anstalter til at flytte grænsen tilbage til Kongeåen eller et andet sted hen. Nu var det også altsammen Tyskland i en vis forstand.

Da krigen var forbi, og Tyskland igen havde tabt, var det nu danskerne, der glemte, at grænsen lå fast. Endelig var der håb om, at grænsen kunne komme derved, hvor den altid skulle have ligget. Noget stort problem var det ikke, for hvis de slesvigere, der tidligere havde ladet sig narre til at tro, at de var tyskere, selv om de jo dog var af dansk blod siden Arilds tid, indså, at de egentlig var danske, der levede på gammel dansk jord, ville alting falde på plads. Alle danskere ville så endelig være danskere. Man kunne desuden slippe af med de forfærdelige flygtninge, der nu var kommet væltende til Slesvig østfra og truede med at forandre landet og befolkningen til ukendelighed.

Det var så snublende tæt på at blive virkelighed, og dog blev det heller ikke til noget denne gang. De tyske slesvigere besindede sig snart og faldt tilbage i deres gamle vildfarelse. De accepterede endda at skulle leve sammen med flygtningene i et nyt *Schleswig-Holstein*. Og heller ikke den danske regering ville lege med. Da den britiske besættelsesmagt var blevet træt af at høre på danskernes evindelige klager, signalerede den, at de kunne få grænsen, hvor de ville have den. Men briterne antydede, at det nok ville være en dårlig ide at flytte den sydpå, hvis Tyskland en dag igen skulle blive stort og stærkt. Den danske regering forstod vinket. Derefter blev kun *Genforeningshåbet* tilbage.

Få år senere skulle Vesttyskland være et rigtigt land og optages i NATO. Der var Danmark allerede, og derfor kunne det kun ske, hvis den danske regering sagde ja. Det var en fortrinlig chance til endelig at finde en løsning på de resterende problemer. Endelig blev grænsen anerkendt, og endelig blev der lavet en aftale om mindretallene. Det var en mageløs aftale, som ingen nogensinde har haft noget at udsætte på. Den bestod af to ens erklæringer; den ene (på tysk) blev vedtaget i Bonn og den anden (på dansk) i København. Forståelsen mellem de nye partnere var så stor, at de slet ikke behøvede at mødes for at skrive under. De udvekslede heller ikke traktaterne, som det ellers er praksis. Erklæringerne betød, at ingen kunne blande sig i den andens forhold,

og naboerne levede herefter lykkeligt i en perfekt parallelverden. De behøvede næsten ikke engang at tale med hinanden igen.

Bonn og København. København og Bonn. Slesvigerne var der ikke rigtig nogen, der spurgte. Men de fandtes jo egentlig heller ikke længere. Efter erklæringerne var blevet underskrevet, blev alting godt. Det gamle land på begge sider af den dejlige grænse udviklede sig til en af de hyggelige udkanter, hvor der altid var venlige gamle mennesker, der passede de gamle landsbyer, og somme tider kunne sige et par sætninger på et uforståeligt språk; hvor man altid kunne få et hus til langt billigere penge end i de fortravlede storbyer, og hvor de unge mennesker ikke behøvede at hænge omkring, men hurtigt kunne finde sig en uddannelse i en anden del af landet. Det var somme tider på betryggende vis, som om tiden stod stille her. Den hyggelige veteranbane kørte som altid gennem landet og gjorde stop i selv de mindste byer. Længst standsede den ved grænsen, hvor politi og tolderne skulle gøre det samme arbejde – først de danske og så de tyske eller omvendt. Og så skulle der skiftes lokomotiv, for man kunne selvfølgelig ikke bruge de samme på begge sider. Trist egentlig at man ikke fra starten havde fået lavet en forskellig sporvidde. Det kunne have været en fornøjelig tradition helt at skifte tog og slæbe bagagen over i en anden vogn. På landevejen var der trafik, og ved grænsen blev bilkøerne i Kruså især på feriedagene endeløse. Det var rigtig hyggeligt at køre langsomt over grænsen og med en følelse af *suspense* vente på, om tolderne ville finde alle de forbudte flasker i bagagerummet. Og en uforglemmelig triumffølelse at kunne køre videre med en hel flaske billig sprit, som posekiggeren havde overset.

Det lykkedes heldigvis at få trukket anlægget af en ny kedelig motorvej ud, så den først stod færdig på den danske side næsten en menneskealder efter erklæringerne. Bygget blev den vist nok kun, fordi Danmark var blevet medlem af Fællesmarkedet. Det ville slesvigerne nord for grænsen gerne, selv om de danske slesvigere syd for grænsen advarede dem. De vidste jo, hvor fælt det var at være i Europa, men lige meget hjalp det. Selv om hele Slesvig således igen i en vis forstand var blevet samlet, ændrede det nu ikke så forfærdelig meget. Og da der var nogle, der begyndte at tale om en *Euroregion* og endda om en åben grænse, som de havde det i det skrækkelige Schengen-samarbejde, gik

det dog for vidt. Ligesom under krigene i forrige århundrede kom der mange tilrejsende helt fra København for at protestere. Deres menneskekæde rakte desværre ikke, selv om halvøen omtrent er kortest lige der, og grænsebommene forsvandt. Heldigvis er de nu ved at vende tilbage. For efter at have prøvet, hvordan det var at have en grænseløs region, ved også slesvigerne, at kontrol er bedre. Særlig højlydt protesterede de ikke og da slet ikke i stemmeboksen. Et hegn mod de truende vildsvin, får vi også. Og hvem ved, måske kommer der en dag en rigtig mur lige som mellem USA og Mexico. Det ville gøre det lettere at sove om natten. I hvert fald på den rigtige side af grænsen.

Men hvor blev slesvigerne lige af? Der var ikke rigtig nogen af dem, der gjorde særlig meget for at få grænsen til virkelig at forsvinde og Slesvig til at vende tilbage. De danske slesvigerer – altså sønderjyderne – der længe var kendt for deres særlige skikke og traditioner, der var så underlige i forhold til resten af rigets, blev i 1970 igen samlet i en stor fælles amtskommune. Men næppe var det nye årtusind begyndt, før Sønderjylland helt forsvandt fra landkortet. Der havde Hiort-Lorenzen nok gjort store øjne. Nu stod der ikke engang Sønderjylland på de danske kort, men Syddanmark.

Et hertugdømme var Slesvig jo heller ikke mere. Ikke engang en provins eller en region. Efter 1920 var det faktisk blevet noget helt nyt, som man med et flot fremmedord – det kommer heller ikke fra Slesvig – kalder en *periferi*. Og da der er to Slesvig'er – et på hver side af grænsen – er det endda en *dobbelt* periferi. En udkant i to nationalstater, der ikke længere havde brug for landet i deres nationale konflikt. De havde ikke engang brug for det, når de skulle besøge hinanden, for nu fandt de på at bygge broer og tunneller, så man i fremtiden helt kan slippe for at køre igennem. En dobbelt periferi men også et historisk landskab, som det kaldes på tysk. Et landskab, en region, der fandtes engang i historien, og som i tidens løb er forsvundet ind i andre enheder. Grænser og særtræk bliver husket længe endnu, men en politisk eller administrativ betydning har regionen ikke længere.

Er historien ude? Det er ikke godt at vide. Engang var Slesvig et rigt land og blev delt. Nu er det i hvert fald relativt set tilbagestående og kunne måske igen blive samlet? En region i stedet for en periferi? Det underlige ved historiske landskaber er, at de somme tider kommer til-

bage. I begyndelsen af 1900-tallet mente en tysk historiker, at det gamle kongerige Hannover, som preusserne havde erobret og opløst, burde genopstå. Næsten et halvt århundrede senere hørte den britiske besættelsesmagt om den ide og kreerede Niedersachsen efter historikerens forestillinger. Efter 1990 genopstod historiske landskaber som Sachsen, Thüringen og Mecklenburg, der ellers havde været forsvundet i årtier.

Kunne Slesvig vende tilbage? En historiker skal ikke spå om fremtiden, men der er ikke meget, der tyder på det. Da slesvigerne i 1800-tallet lod nationalister i fjerne hovedstæder definere deres historie og identitet som entydig dansk og tysk og frakendte dem retten til at være karakteriseret ved mangfoldighed og overgange, mistede slesvigerne retten til at definere deres egen historie. De opgav deres egne sprog, der gled over i hinanden og gjorde forståelse mulig. I nutiden lever slesvigerne i forskellige sproglige rum. Førnævnte digter Hr. Hostrup ville ikke kunne tro sine egne profetiske evner, for i Danmark er tysk blevet et orkide-fag, og på gågaden i Flensborg taler foruroligede danske lørdagsturister med hinanden om forretninger eller værtshuse, hvor der tales dansk, så de tør gå derind. Indfødte eller tilrejste tyske flensborgere formår heller ikke efter årtier at forstå endsige at tale blot de mest enkle danske sætninger. Og man fornemmer at begge dog føler sig bedre tilpas i deres *imagined communities* med deres respektive landsmænd fra Detmold eller Suhl, Bornholm eller Thisted. Det var engang allsammen værre. Men det gik også engang Slesvig bedre end nu. Det var før det forsvandt og fornægtede sig selv og sin regionale identitet.

Der findes (mindst) to historier om Slesvig. Der er succeshistorien, der endte med regionens deling som en logisk konsekvens af, at slesvigerne men frem for alt slesvigernes naboer hverken kunne enes om, hvorvidt landet var dansk eller tysk eller skulle indlemmes i den ene eller den anden nationalstat. Der blev til sidst fundet en international løsning ved hjælp af den nationale selvbestemmelsesret, som fremstod som et snedigt instrument til at løse den slags problemer. Det forudså naturligvis, at alle forinden havde valgt en nationalitet og dermed endelig var blevet rigtige, hele mennesker. Det tog ikke højde for det problem, det skabte, nemlig at der var dybt skuffede mennesker på begge sider af grænsen,

som var endt med at være på den forkerte side. Men de fleste fik vel deres vilje.

Der er også en anden historie, som aldrig virkelig har fundet sine fortællere. Den følger ikke den nationale logik, som ellers er altbeherkende på begge sider af grænsen, men den følger den tanke, at der også kunne have eksisteret en mellemløsning, et både-og frem for et enten-eller. Det er den regionale historie, og det siger meget om slesvigerens skæbne, at der ikke findes mange eksempler på, at denne tilgang er blevet konsekvent anvendt. Den passer dårligt til den velordnede nationalstatsforklaring, som da også ville afvise den som naiv og dum. Det ville være fortællingen om en region, hvis DNA aldrig var entydighed, men tværtimod mangfoldighed med et væld af overgange. Historien om Slesvig som transitregion og et landskab med et kompleks og varieret kulturmøde passede slet ikke til de nationale fortællingers postulater og hadefulde forenklinger. Den er i modstrid med den orden, som vi har vænnet os til med landkort, der skifter farve, når vi passerer en grænse. I grænseregionerne flyder farverne ikke sammen, men opretholder forestillingen om et brat skift til noget helt andet. Det var ikke Slesvig i historiens lange løb, og det er det vel heller ikke i dag, men hundrede års adskillelse har følger. Underligt nok forekommer det, som om denne overgangsorden, som de nationale bevægelser ikke ville have, fordi den ikke var sort-hvid, ville passe meget bedre til en moderne grænseregion. Men den er også stadig foruroligende. Derfor lever vi hellere med en hul retorik, der betoner det fortrinlige naboskab, mens vi opstiller hæslige vindmøller langs grænseskellet, laver vildsvinehegn, drømmer om nye grænsestationer og undlader at anstrenge os for at lære nabosproget. Målt med en ikke så fjern fortids alen er det naturligvis altsammen meget smukt og harmonisk. Men er det virkelig godt nok i betragtning af den historie, Slesvig kan fremvise?